

Kosatec různobarvý – *Iris variegata*

Aristotelův žák a učitel peripatetické školy v Aténách, řecký filozof a přírodovědec Theophrast (372-278 př. n.l.), označil kosatec různobarvý za jedinou severskou bylinu, vydávající příjemné aroma. Kosatec byl odjakživa velmi ceněnou rostlinou kvůli svým kořenům, z nichž se vyrábí voňavý kosatcový olej a mast. Nezaměnitelný tvar jeho květu z něj již dávno udělal vyhledávaný objekt zahradníků a botaniků. Již v antice se rostlina nazývala iris, neboť její květy byly srovnávány s barvami duhy. Již tenkrát existovaly nebesky modré, purpurově hnědé, bílé a jiné barevné varianty. Kosatec se používal jako uspávací a menstruační prostředek a ve formě čípků i jako abortivní prostředek.¹

Jednoděložné rostliny, v čeledi příbuzné krokusům a mečikům, se vyznačují svými třemi vnějšími, skloněnými okvětními lístky a třemi vnitřními, vzpřímenými okvětními lístky.² Zdánlivé horní pysky jsou čnělky samičích pohlavních orgánů, rozšířené do tří petaloidních laloků (napodobují okvětní lístek), které spolu s vnějšími okvětními lístky a mezi nimi se nacházejícími tyčinkami tvoří jeden květ. Běžné kosatce v našich zahradách mají silné hlízy a odlišují se tak od tuzemských planých druhů.

Předpokládá se, že se k nám kosatce dostaly za Karla Velikého z jižní Evropy a zde pak zplaněly. V Národním parku Thayatal se však vyskytuje jeden vzácný a ohrožený druh, o němž odborníci tvrdí, že je původní pouze na rakouských lokalitách.⁴

Z kosatce různobarvého se velmi záhy klonovali noví jedinci, kteří byli zřejmě kultivováni v zahradách již před rokem 1800 a křížením s kosatcem bledým (*I. pallida*) a jinými druhy využívání ke šlechtění velkého množství kulturních forem.⁵

Květ kosatce různobarvého září v zlatožluté (čnělky, koruna) a žilkování v červenofialové na bleděmodrém pozadí (vnější okvětní lístky), upřednostňuje světlé, suché a teplé lesy (s výskytem dubu pýřitého), okraje a polosuché trávníky. Má silný, ale ne příliš dlouhý podzemní oddenek (rizom). Vyskytuje se v nadmořských výškách od 150 do 1000 m.n.m. Je považován za vzácnou panonskou zvláštnost a je ohrožen (třída ohrožení 3 v Červených seznamech).²

1 BECKMANN D. a B.: Das geheime Wissen der Kräuterhexen, 4. vydání. dtv, München 2002. Str. 186f

2 FISCHER M. A.: Exkursionsflora Österreich, 2. vydání. Biologiezentrum der Oberösterreichischen Landesmuseen, Linz 1994. Str. 1024ffff

3 SCHRATT-EHRENDORFER L. (2008)

4 AICHELE D., SCHWEGLER H.-W.: Die Blütenpflanzen Mitteleuropas, 2. vydání. Kosmos, Stuttgart 2000. Str. 140

5 BLAŽEK M.: Historické kosatce, Průhonice 2000. www.paeonia.ch